

בס"ד **חידות וזיכרונות לפרשת וארא / משה אוסי 09-8335016**

בתי כנסת, בתי ספר, ועדים וחברות המעוניינים לערוך 'סדר ט"ו בשבט' יכולים לפנות אליי (משה אוסי – 09-8335016).
בתכנית: חידונים ומשחקים, מנהגים, שירים וסיפורים. התכנית תותאם לאופי הקבוצה.

1. ו' ג' – שומר דלתות ישראל – בשם זה נודע הא-ל לאברהם (בר' י"ז ח') וליעקב (בר' ל"ה י"א).
2. ו' ח' – באיזו לשון מן החמשה, נשבע ה' לתת לנו את א"י כמורשה?
3. ו' י"ב – "ערל שפתים" – בעקבות רש"י – "ערלי לבי פירושו: ----- לב, כאילו הלב מכוסה בשומן, ואינו מאפשר הבנה.
4. ו' ט"ז + כ' – מה מקשר בין לוי, עמרם וישמעאל?
5. רש"י ו' כ"ו-כ"ז – "הוא אהרן ומשה"; "הוא משה ואהרן" – יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש שמקדים משה לאהרן, לומר לך ש----- כאחד.
6. כיצד מתרגם אונקלוס את המלים: **א. ז' א': "יהיה נביאך"**
ב. ז' י"א: "בלהטיהם" **ג. ז' כ"ז – "כל גבולך"**
ד. ח' י"ט – "ושמתי) פדות?"
7. רש"י ז' כ"ב – "ויחזק לב פרעה" – מהי האמרה המתאימה למשפט: אתם מביאים מכשפות למצרים שכולה כשפים?
8. רש"י ח' ב' – אחת היתה בנחלים – מכים אותה והיא מתזת נחילים.
9. רש"י ח' ה' – פירוש הפסוק "למתי אעתיר": אני ----- אתפלל עליך, שייכרתו הצפרדעים ל----- שתקבע לי.
10. רש"י ח' י"ב – "אמור אל אהרן" – מדוע לא לקה העפר ע"י משה? לפי שהגן עליו, כשהרג את המצרי ויטמנהו ב-----.
11. רש"י ח' י"ז – מדוע נקרא הערוב בשם זה? כי יש בו כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים ב-----.
12. רש"י ח' כ"ז – "ויסר הערוב" – מדוע לא מתו כמו שעשו הצפרדעים?
13. ט' י"ט – "שִׁלַח הָעָז את מקנך" – מה פירוש 'העז'?
14. רש"י ט' כ"ד – נס בתוך נס מן השמים ירד, לעשות שלום ביניהן בברד.
15. רש"י ט' כ"ט – "כצאתי את העיר" – מדוע לא התפלל בתוך העיר?

למתקדמים:

1. ו' ב' – "וידבר א-להים אל משה" – מנין לרש"י שה' ידיבר איתו משפט (דברים קשים)?
2. ראב"ע ו' ג' – "באל שדי" – כיצד מפרש ר' שמואל הנגיד את הכינוי 'שדי'?
3. אור החיים ו' ט' – "ולא שמעו.. מקוצר רוח" – 'כי לא היו בני -----', כי ה----- מרחבת לבו של אדם'.
4. ספורנו ז' ג' – 'הנה אמר הא-ל יתברך "ואני אקשה את לב פרעה", ש----- לסבול המכות ולא ישלח את ישראל מיראת ה-----'.
5. ז' ט' – "תנו לכם מופת" – הספורנו מדגיש שהמופת בא להורות על גודל ה-----, ושראו לשמוע בקולו, והאות הוא עדות ל-----.
6. רמב"ן ז' י"א – "בלהטיהם" – הם מעשה----- של מלאכי חבלה, והמלה מגזרת אש ----- (תה' ק"ד ד'), ואילו "בלטיהם" (ח' ג') הם -----, והמלה נגזרת ממלת 'לט', כי ה----- באים בלטי' (בשקט ובהסתר).
7. ז' ט"ו – "הנה יוצא המימה" – רש"י מפרש שיצא לעשות צרכיו, ואילו הרשב"ם סובר שיצא ל----- ול-----.
8. ז' י"ז – הכלי יקר מבחין בעשר המכות 'מידה כנגד מידה': ברד וקולות השמיע לאזנו, על שחטא בקול, ואמר מי ה' אשר אשמע -----; ארבה בא עליהם, לפי שרצו לבטל מישראל: "והרבה ----- את זרעך" (בר' כ"ב י"ז).
9. ז' כ"ה – "וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור" – ר' יהודה אומר: כל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים היתה שוה (נמשכת) 30 יום, ו----- ימים בין כל מכה ומכה, חוץ מן החושך שלא היה אלא ----- ימים.
10. ראב"ע ח' ח' – בטח בה' שלא להתבייש, צעק וביקש, וה' נענה וגירש.
11. ספורנו ח' י"ב – כל שלוש המכות לקרקע קשורות, ולאדמה חבורות.
12. ט' ט' – רש"י: "שחין – חמימות, וממנה 'שנה שחונה'. ונוסיף: א. החמין נקרא בערבית 'סחינה'. ב. כיצד נקראים בערבית המעינות החמים שבגן השלושה?
13. ט' ל"א – מהי המלה שמתארת את התבואה שנתקשתה והבשילה?
14. במה עוסקת ההפטרה (יח' כ"ח-כ"ט) ?

בשם אומרם

א. ז' י"ב – "ויבלע מטה אהרן את מטותם" – אומר מדרש תנחומא: נס גדול נעשה במטה; שאילו בלע תנין את התנינים, כך דרך התנינים לבלוע זה את זה, אלא (בָּלַעַם) אחר שנעשה מטה, דכתיב: "ויבלע מטה אהרן את מטותם". ומוסיף הראב"ע בשם ר' ישועה 'כי אחרי ששב (שהפך ל..), מטה, בלע מטותם, וזה פלא גדול. וכוונת פירושים אלה, שאם היה כתוב 'ויבלע תנין אהרן את תניניהם', היה זה נחשב לנס 'רגיל', ואולם מתוך זה

שכתוב, שהמטה בלע, מלמד שהתנין חזר ונעשה למטה, ואז בלע את מטות החרטומים, וזה 'נס בתוך נס והוא פלא גדול'. ומדגיש ספורנו, 'שִׁיָּרְאוּ שֶׁהָאֱ-ל יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ הוּא הַנוֹתֵן נֶשְׁמָה וְרוּחַ, וְלֹא הָיָה כַח פְּחָרְטָמִים לְתֵת תְּנוּעָה בְּתַנִּינִים'; ורומז הספורנו, שחכמתם של החרטומים יכולה ליצור רק תנינים מתים, לעומת חכמת ישראל, שהיא 'תורת חיים', מלאה תוכן ופנימיות, ככתוב: "וחיי עולם נטע בתוכנו". ושואל בעל הטורים, מדוע דווקא התנין

אך משה, שגדל בתוך ביתו של פרעה כנסיך, 'שילס' לו, מתוך הכרת הטוב, בכך שלא נהפכו מימי הארמון לדם. ה. "לכן אמר לבני ישראל אני ה'... והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצאתי אתכם.. וגאלתי... ולקחתי..." [ו' ו]. על פסוקים אלה כתב הרב משה צבי נרי-ה: שלשה דברים עשויים לחולל מהפכה ברוח האדם:

א. זעזועים בעולם החיצוני. ב. פגישה עם אישיות גדולה. ג. הברקה א-לוהית פנימית. שלושה אלו נתגלו לישראל בתוך שעבוד מצרים, ובשלשה אלו נשתחררו ישראל מטומאת מצרים.

א) זעזועים חיצוניים - אותות ומופתים בשמים ובארץ - "לכן אמר לבני ישראל אני ה'". התגלות שם ה' שלא זכו לו האבות, היתה התגלות כללית לכל בית ישראל.

ב) אישיותם המושלמת של משה ואהרן - "הוא אהרן ומשה" - עם פירוט פרשת יוחסין המגלה את מעלתם הרוחנית של השלושים ושורשיהם בקודש.

ג) התגלות א-לוהית פנימית - "המסות הגדולות אשר ראו עיניך והאותות והמופתים" מכוונים היו כולם להשפיע על ישראל מבחינה רוחנית, לא פחות מאשר היו מכוונים להשפיע על המצרים מבחינה רוחנית ומעשית גם יחד. המכות לא רק ללמד את פרעה באו, אלא ללמד את הכלל כולו - כלל ישראל באו ללמוד את תורת ההשגחה הא-לוהית.

ו. על מכת הברד כתבה פרו' נחמה ליבוביץ: מכת הברד, המהווה גם מעין נקודת שיא - הן מבחינת היותה השביעית בשורת המכות, ושבע הוא מספר המסמל ריבוי או שיא: הן מבחינת היותה כוללת צרות הרבה, "כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך" - שונה ההתראה במכה זו מן ההתראות במכות הקודמות, שונה גם מבחינת אורכה, גם מבחינת אופייה: ואכן זו המכה הראשונה אשר הזיזה את פרעה מעמדו העיקש. זו הפעם הראשונה שפרעה, אשר פתח במלחמתו בה' במלים (ה', ב') "מי ה'..." לא ידעתי את ה'", מרכין את ראשו ואומר: ט' כ"ז - "חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים". מה גרם? ראינו עד הנה שדברי ה' בפי שלוחיו לא השפיעו עליו (פרק ה'), שמופת הניתן לו - לא השפיע עליו (פרק ז', ח' - י"ג), שמכות, ייסורים וסבל לו ולעמו לא השפיעו: מה גרם לשוני הפעם? אמרו רבותינו (תנחומא ישן וארא כ'): בכל המכות לא אמר פרעה: "ה' הצדיק", אלא במכת ברד בלבד. למה? אדם שהוא מבקש להילחם עם חברו ולנצח אותו, פתאום הוא בא עליו והורגו ונוטל כל מה שיש לו, אבל הקב"ה אמר לפרעה: "ועתה שלח העז את מקנך..." - באותה שעה אמר פרעה, "ה' הצדיק". גרמו רחמי ה' המתלווים לדין. ומוסיף הספורנו: כדי שתחזור בתשובה כמו שנאמר (יחזקאל י"ח, ל"ב): "כי לא אחפוץ במות המת נאום ה' א-להים והשיבו וחי". ובכן תכליתן של המכות היא חינוכית: ידע את ה' מי שלא רצה לדעתו.

נבחר להיות האות הראשון. ועונה, כי פרעה אמר על עצמו 'התננים הגדול הרבץ בתוך יאקרי אשר אמר לי יארי ואני עשיתי' (יחז' כ"ט ג). ורמז לו, שכשם שהתנין חזר להיות עץ יבש, כך יחזור פרעה להיות עפר רימה ותולעה. (והאם זה לא נס בפני עצמו, שמשנה נכנס למלתעות התנין ויצא חי?). מטה אהרן מופיע שוב במחלוקת קורח ועדתו; וגם שם - שאר המטות נשארו יבשים ומתים, ורק מטה אהרן היה חי, פורח ונושא פרי, ככתוב: "והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ, ויגמל שקדים"; לומר לך שרק מי שחש את עצמו כמטה ביד ה', יכול לקבל כח של חיות ופריחה, ויגיע לדרגה של 'בליעת' המטות היבשים והמתים, הן אם אלה מבני" והן אם אלה מאומות העולם.

ב. ז' ג' - "ואני אקשה את לב פרעה" - כתוב ה'שם משמואל' (ר' שמואל בורנשטיין, האדמו"ר מסוכטשוב, נפטר ב-1926): 'והטעם כי למען גאולת ישראל לא היה צריך לכל אלה. ואם פרעה יסרב לשלחם היה יכול לשלוח ברק אחד ולשרוף את מצרים, כמו שכתוב: "ואך אותך ואת עמך בדבר ותפחד מן הארץ" (ט' ט"ו). אבל הכוונה שיתפרסם שמו הגדול והקדוש בעולם ע"י ריבוי המופתים אחרי סירובו של פרעה ואחר היבחנו עשר פעמים (=המכות), הוא וכל חכמיו וכל חרטומיו, עד שלא נשאר שום ספק בכל העולם, ונתגלה ונתפרסם אשר ה' הוא הא-לוהים... ועל כן היתה הכוונה, שפרעה ומצרים יעשו תשובה ויכירו את מעשי ה', ויקבלו עול מלכותו עליהם, ויתנו לו כתר מלוכה כמו שיהיה בעתיד.

ג. ח' ד' - "ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים מפני ומעמי" - העיר בעניין מכה זו 'החפץ חיים': במכת הצפרדעים הועילה מיד תפילתו של משה להסיר את הצפרדעים, ככתוב: "ויצחק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה: ויעש ה' כדבר משה וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות" (ח' ח' ט). לעומת זאת כשפגעו הנחשים השרפים בבני" בעוון לשון הרע, לא התפלל משה כדי להסיר פגע זה, אלא נצטווה: "עשה לך שרף נשים אתו על נס" - מה טעם ההבדל בין שני העניינים האלה? שואל 'החפץ חיים'. ועונה, שלכל צרה מועילה תפילה, חוץ מחטא לשון הרע, שאין לו תקנה; ונוהגים באדם מידה כנגד מידה: מי שדן את חברו לכף זכות מרפאים אותו מן השמים, ואילו המספר לשון הרע מדקדקים עימו כחוט השערה, כי אין לך עבירה גדולה מזו.

ד. ז' כ"ג - "ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת" - שואל 'המשך חכמה' (מש"ך) הוא ראשי תיבות של שמו: ר' מאיר שמחה הכהן, נפטר ב-1926), והלא היה הדם בכל ארץ מצרים, וכיצד חזר פרעה לביתו? אלא שמכת הדם לא פעלה בארמונו של פרעה. בניי, אומר המדרש, התעשרו במכה זו, כי מכרו מים זכים למצרים,

תשובות: 1. שדי 2. והבאתי 3. אטומי לב 4. חיו 137 שנים

5. שקולים 6. א. מתורגמן ב. לחשים ג. תחום ד. פורקן (הצלה)
7. תבן אתם מכניסים לעפרים 8. הצפרדע 9. היום, לזמן 10. בחול
11. בערבוביה 12. כדי שלא תהיה להם הנאה בעורות 13. לכנוס אל מחסה 14. אש ומים 15. כי היתה מלאה גילולים (ע"ז)
- למתקדמים:** 1. כי 'וידבר' הוא דיבור קשה, וכן 'א-להים' הוא מידת הדין 2. מנצח ותקיף 3. תורה 4. יתאמן, המכות 5. המשלח, לשליח
6. כשפים, לוהט, שדים 7. לטייל ולרכוב 8. בקולו, ארבה

9. שבעה, שלושה 10. במכת הצפרדעים 11. דם, צפרדע, כנים 12. הסקנה 13. אביב 14. פרעה מלך מצרים

mosheossi@gmail.com

חברותא - מפגשי חוויה ותרבות

הנני להציע מפגשי חוויה של שיעורים פרטיים, שיחות והרצאות במגוון נושאים. המפגשים מתאימים לתלמיד בתי ספר, לאירועים משפחתיים, לערבי תרבות של ועדי עובדים, להשתלמויות ולשבתות תרבות.

נא לפנות לאוסי — 09-8335016